

- лих: теорія, досвід, перспективи. 2019. Вип. 1(15). С. 89-98.
5. Султанова Л.Ю., Прокоф'єва М.О. Цифрова безпека у галузі вищої освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2022. Вип. 1(21), 106-117. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.106-117](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.106-117). URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/207/172>. URL: <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/issue/view/21>
  6. Цюняк О. П., Копчук-Кашецька М. П. Світоглядні ідеї Івана Андрійовича Зязюна у професійному становленні вчителя Нової української школи. Імідж сучасного педагога. 2018. № 2(179). С. 8-10.
  7. Kucheryavi, O. (2022). System of professional-digital competencies of a teacher of a higher pedagogical educational institution. Science Rise: Pedagogical Education, 2 (47), 47 – 52. Doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2022.255072>.

Піддячий В. М.,
кандидат педагогічних наук (PhD),
*Інституту педагогічної освіти і освіти
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна*

ЄДНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ТА ЕТИЧНОГО У НАВЧАННІ, ВИХОВАННІ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У сучасних кризових умовах особливо гостро постає потреба у професійних та гармонійно розвинених людях, здатних вирішувати складні виробничі задачі та проблеми місцевого, регіонального, державного та глобального рівнів [7, с. 69–72]. Серед різноманіття

ґрунтовних теорій, концепцій та підходів до навчання, виховання та розвитку особистості, її професійного самовизначення, становлення та вдосконалення особливе місце посідає концепція педагогічної майстерності І. Зязюна, яка є логічним узагальненням його багатого життєвого та професійного досвіду, описаного в його працях, які ґрунтуються на глибокому проникненні в суть досліджуваного явища.

Шукаючи шляхи вирішення сучасних проблем з урахуванням обставин, впливів та наслідків війни Російської Федерації проти України, а також пандемії COVID-19, важливо вибудувати генеральну лінію подальшої діяльності та виокремити напрями розвитку, спираючись на перевірені роками, визнані, описані та теоретично обґрунтовані практики. Особливе місце серед них займає колективна освітньо-наукова розробка під керівництвом І. Зязюна – «педагогічна майстерність». Дотримання такого підходу сприяє успішному вирішенню суспільних напружень та проблем, адже у випадку, коли теорія не слугує практиці, вона перетворюється у спекулювання поняттями.

Особливістю концепції педагогічної майстерності І. Зязюна, яка вирізняє її з-поміж інших підходів до підготовки педагогів, є те, що ключове місце відводиться естетиці, яка, на його переконання, перебуває на передньому краї боротьби, що ведеться у світі за розум і серця людей, особливо молодого покоління. Це пов'язано з тим, що впродовж освітнього процесу засвоєння навчального матеріалу є найглибшим та найпродуктивнішим тоді, коли він поєднується з естетичним, тобто торкається емоційно-почуттєвої сфери особистості. У зв'язку з цим зосередимо увагу на розгляді важливості естетичного виховання особистості, яке є складовою освіти впродовж життя, що реалізується за допомогою використання різних

методів і технологій, зокрема менторства, модерації, фасилітації тощо [5, с. 29–35].

Спираючись на напрацювання академіка І. Зязюна, зазначимо, що, здійснюючи підготовку молоді та дорослих до життя та продуктивної праці у суспільстві, значну увагу потрібно приділяти:

- 1) розвитку у них почуття прекрасного, піднесеного, комічного, які безпосередньо впливають на мотиваційну складову діяльності та її результати;
- 2) необхідності виховання дбайливого ставлення до культурних цінностей, багатств та краси природи;
- 3) формуванню потреби у безперервному гармонійному та різнобічному розвитку і саморозвитку особистісних та професійних якостей через активну практику у взаємодії з іншими людьми;
- 4) розвитку естетичної та етичної культури людських стосунків;
- 5) активній участі у творенні прекрасного, всебічного усвідомлення естетики праці і трудової діяльності;
- 6) творенню і збереженню всього прогресивного, прекрасного, піднесеного та продуктивного;
- 7) розвитку духовного досвіду через естетичне виховання.

Це пов'язано з тим, що естетична чуттєвість виявляється у всіх сферах життя і діяльності людини. Вона є основою формування інших здібностей, але разом з цим проявляється у них. Отже, естетичне виховання забезпечує різнобічний розвиток здібностей та якостей особистості, формує естетичний досвід, на основі якого якісно змінюється ставлення до міжособистісних стосунків, результатів діяльності, відношення до інших явищ внутрішнього та зовнішнього світу, їхня оцінка.

Закономірним і природним є те, що у своєму житті людина зазвичай намагається наблизитися до всього того, що вважає красивим, гармонійним, цікавим і веселим. Водночас вона прагне віддалитися від потворного, низького та трагічного. Якщо перекласти це на сферу професійної діяльності, то для того щоб пережити й зрозуміти красу і гармонію праці, відчутти радість та отримати задоволення від неї, треба естетично пережити процес праці. У зв'язку з цим естетичне виховання спрямоване на розвиток: 1) емоцій; 2) почуттів; 3) смаків; 4) поглядів; 5) ідеалів; 6) суджень; 7) художніх здібностей; 8) здатності сприймати та перетворювати дійсність за законами краси; 9) виховання гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя [6, с. 141–149]. Це сприяє соціалізації особистості через розвинену чуттєву здатність формування професійних і громадянських якостей, гармонійному розвитку людини з урахуванням її соціального досвіду і здібностей, потреб, інтересів та ідеалів. Важливо розуміти, що поза суспільним життям людина не набуває людських якостей, вони не є вродженими та втрачаються за умови повної відсутності суспільних зв'язків. Тому для розвитку особистості потрібно підтримувати соціальні контакти і від того, з ким та як ці зв'язки підтримуються, залежить якою буде людина у думках, діях та вчинках.

Естетичний досвід особистість здобуває через сукупність суспільних відносин впродовж соціальної практики. Він є результатом ставлення людини до світу та поєднує в собі досвід соціальних відносин, які утверджуються у формі стійких ціннісних орієнтацій і стає основою соціальної поведінки. Зважаючи на це, естетичне виховання має бути пов'язане зі всією системою виховання, оскільки воно розвиває естетичний досвід, уміння цілісно сприймати і правильно розуміти прекрасне у думках, діях і вчинках людей,

мистецтві та природі, а також формує любов до прекрасного, розвиває здатність творення прекрасного. Особливістю набутого естетичного досвіду є те, що він акумулює в собі досвід соціальних відносин, який закріпився у формі стійких ціннісних орієнтацій, що становлять основу соціальної поведінки людини. Він є показником рівня духовної зрілості та критерієм творчого самовираження. Важливо розуміти, що матеріальне виробництво здійснюється свідомою цілеспрямованою діяльністю людей, які на практиці застосовують свої професійні компетентності та досвід, докладаючи фізичні та духовні сили, взаємодіючи із учасниками трудової діяльності.

Водночас соціальна діяльність пов'язана з духовною, оскільки проходить через свідомість людини. У цьому контексті знання, які відповідають духовним та матеріальним потребам особистості і викликають позитивну естетичну чуттєвість, стають невід'ємною складовою переконань, які знаходять своє відображення у діяльнісній складовій життя людини. Завдяки позитивним естетичним почуттям особистість здатна очищувати свою душу від різних негативів, врівноважувати її із середовищем [2, с. 15]. Разом з цим, організація взаємодії з іншими людьми на позитивних почуттях сприяє розвитку у них довіри та зміцнення віри у власні сили [4].

Естетична чуттєвість цілеспрямовано розвивається через естетичне виховання, яке формує здатність цілісно сприймати і коректно розуміти прекрасне у думках і вчинках людини, у побуті, суспільному житті, в мистецтві, природі тощо. На основі аналізу видів мистецтв у особистості формується та розвивається система естетичних уявлень, почуттів, смаків та ідеалів, які трансформуються у практику повсякденного життя і проявляються у результатах діяльності (професійної, побутової, суспільної тощо) через внесення до них еле-

ментів краси. Цінність естетичного виховання полягає у тому, що воно формує ставлення до негативних явищ життя, які викликають почуття потворного, низького та трагічного, спонукають до їхнього недопущення. У цьому проявляється тісний зв'язок естетичного та етичного. Отже, естетичне виховання формує цілісне ставлення до навколишнього світу на основі сформованих цінностей, а естетична діяльність є продуктивним засобом емоційно-почуттєвого, інтелектуального, морального та волевого розвитку людини.

Єдність етичного та естетичного відображається у таких категоріях як «прекрасне» і «добро». Адже, сприймаючи красу суспільних явищ, людина виокремлює у них і моральні якості, що у поєднанні складає цілісність спостережуваного об'єкту. Категорія «прекрасне» передбачає визначення та оцінку рівня наближення до досконалості та гармонійності певного явища. Саме тоді категорія «добро» виражає дії, спрямовані на сприяння суспільному прогресу, боротьбу із соціальним злом, яке заважає праці та щастю людини, принесенню блага на засадах гуманізму.

Не можна відокремлювати моральне від прекрасного, оскільки у такому випадку допускається існування «аморальної краси», «морального потворного» тощо. Це відповідно порушує розуміння гармонії явищ зовнішнього та внутрішнього світу. У цьому відношенні особливого значення набуває категорія «естетичний смак», яка виражає здатність людини розуміти та оцінювати предмети та явища навколишнього світу з точки зору їхніх естетичних особливостей. Він найповніше відображає єдність естетичного та етичного. Його розвиненість є невід'ємною якістю моральної та вихованої людини [1, с. 3–55].

Отже, естетичне та етичне відіграє важливу роль у формуванні духовного світу людини, який має властивість передаватися іншим і забезпечувати

наступність наукового, культурного, етичного й естетичного потенціалу, що необхідний для забезпечення високого іміджу особистості, колективу, суспільства, держави і менталітету її народу [2, с. 15]. Вони відображають рівень культури людини та формують людину культури – вільну, духовну, творчу, адаптивну особистість, здатну до самовизначення, самоосвіти, самовиховання саморозвитку та самоутвердження в усіх сферах її життєдіяльності [3, с. 95–96].

У результаті здійсненого дослідження зроблено висновки:

1. Гармонійний розвиток фахівця, здатного вирішувати складні виробничі задачі та проблеми, забезпечується через естетичне виховання, яке спрямоване на формування естетичного досвіду, удосконалення естетичних почуттів, смаків та ідеалів;
2. При дотриманні гуманістичного підходу до побудови професійних та міжособистісних стосунків мотиваційна складова взаємодії ґрунтується на позитивних естетичних почуттях прекрасного, піднесеного та комічного;
3. Розвиток естетичної та етичної культури особистості цінний тим, що він трансформується у практику професійного та побутового життя, проявляється у її результатах, формує ставлення до негативних явищ, спонукає до їхнього упередження та нейтралізації;
4. Духовний досвід особистості розвивається через естетичне виховання, що сприяє дбайливому ставленню до культурних цінностей, багатств та краси природи;
5. В умовах пандемії COVID-19 та війни Російської Федерації проти України естетичне виховання є актуальним, оскільки воно виконує психотерапевтичну функцію – лікує душу людини за

допомогою впливу на емоційно-почуттєву сферу, зменшуючи рівень стресу.

Література

1. Зязюн І. А. (1976). Естетичний досвід особи формування і сфери вияву. Київ: «Вища школа».
2. Зязюн І. А. (2000). Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. К.: МАУП. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/20054994.pdf>
3. Зязюн І. А. (2008). Філософія педагогічної дії. : монографія. Черкаси: УНУ ім. Б. Хмельницького. С. 95-96. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/4482/>
4. Піддячий В. М. (2019). Психологічні умови формування громадянської компетентності майбутніх педагогів. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 1 (15). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718177/>
5. Піддячий В. М. (2021). Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. Молодь і ринок, 10 (196), 29-35. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732169/>
6. Піддячий М. І. (2015). Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація. Проблеми сучасного підручника. Вип. 15(2). С. 141-149. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2015_15\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2015_15(2)_15)
7. Піддячий М. І. (2019). Сутність формування компетентностей старшокласників. Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти: зб. наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 листопада 2019 р.). Київ: Пед. думка. С. 69-72. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718737/>